

Tercius

preditū cum signa incognita lectorē nō impa-
dierint mitem et humilē cor de subiugatū le-
mter cristo. et oneratū sarcinā leui. fundatū
et radicātū et edificatū in caritate quem. scienti-
cia inflare nō possit. accedat ad ambigua sig-
na in scriptura sancta cōsiderāda et discutiēda.
de quibz iam tercio dicere volumine aggre-
dior qđ dñs donare dignabitur.

Incipit liber tercius Augustini de doctrina
xp̄iana.

Homo timēs deū voluntatē ei? in
scripturis sc̄is diligēter inq̄rit. Et
ne amat certamīa pietate māsue-
tus p̄munit? ec̄ sc̄ia liguar. ne in
verbis lucidioribusq; ignotis hēat p̄munit? ec̄
cognitiōe q̄rundā reꝝ necēariū. ne vim naturā
re earz q̄ prop̄t similitudinē adhibent? ignoret.
adiuuante etiā cōdicū veritate. quā solers enre
dacōis diligētia p̄curauit. vt veniat ita instru-
ctus ad ambigua scripturarz discutiēda atq;
soluēda. Ut autē signis ambiguis nō decipi-
atur q̄ntū p̄ nos instrui pōt fieri at potest vt
istas vias. q̄s ostēdē volum? tanq̄ p̄ueiles vlt
magnitudie īgenij nlt maioris illuīacōis clai-
tate derideat. h̄ tamen vt cōperā dicere q̄ntū
p̄ nos instrui valet qui eo loco animi est. vt

Libre

p nos instrui valeat. sciat ambiguitatē scrip-
ture. aut i verbis proprijs esse aut trāslatis.
que genera in secūdo libro demonstrauim? **S**;
cū verba prop̃a faciūt ambiguā scripturam.
Primo vidēdum est ne male distinxerimus
aut pnūciauerim? **C**ū ergo adhibita intē-
tio incertū esse pūderit. quō distinguendū.
aut quō pnūciandū sit cōsulat regulam fidei
quā de scripturarū planioribz locis et ecclie
auctoritate pcepit. de q̃ satis egim? cū de rebo
in p̃mo libro loqremur. **Q**uod si ambe vel etiā
oēs si p̃les fuerint ptes ambiguitatis. et si in
fidē sonuerint. text? ip̃e si moīs a p̃cedētibz et
cōsequētibz p̃tibz q̃ ambiguitatē illā in medio
posuerūt. restat cōsulēd? vt videam? cui nā
sentētie de p̃libz q̃ se ostendūt ferat suffragiū
eāq; sibi cōteri paciat. **I**llā nūc exēpla cōsidera
Illā hētita distinctio in p̃ncipio eāt ṽbū. et ver-
bū erat ap̃d deū. et de? eāt ṽbū. vt ali? sit sen-
sus. ṽbū h̃ eāt in p̃ncipio apud deū. nō vult
verbū deū cōfitei **S**;
h̃ regula fidei refellendū
est q̃ nobis de trinitatis eq̃litate p̃scribit. vt
dicam? et deus erat ṽbū **D**einde subiūgam?
h̃ erat in p̃ncipio ap̃d deū **I**llā ṽo distinctōis
ābiguitas neutra pte resistit fidei. et ideo tex-
tu ip̃so sermonis diiudicāda ē vbi ait ap̃ls.
Et quid eligā ignoro. **C**ōpelloz āt ex duobz

Tercius

concupiscentiā habēs dissolui et esse cū cristo
multo em̄ magis optimum manere in carne
necessariū prop̄t̄ vos. **I**ncertū est em̄ vtrum
ex duobus concupiscentiā habens. **A**n cōpelloz
ex duobus vt illud adiūgat̄ concupiscentiā ha
bens dissolui et esse cū xp̄o. **S**ed quomā ita se
quif̄ multo em̄ magis optimū. appaēt eū ei?
optimi dicē se hrē concupiscentiā vt cū ex duobus
cōpellat̄ alteri? tamē habeat concupiscentiā alte
rius necessitatē concupiscentiā scz esse cū xp̄o ne
cessitatē manere in carne. **Q**ue ambiguitas
vno cōsequēti verbo diiudicat̄. **Q**uod positū est
em̄. **Q**uā p̄ticulari q̄ abstulerūt int̄pretes il
la poti⁹ sententiā ducti sūt vt nō solū cōpelli ex
duobus s; etiā duoz hrē concupiscentiā videret̄
Sic ergo distiguendū ē. **E**t qd eligā ignoro
Cōpelloz at̄ ex duobus. **Q**uā distinctōnem se
quif̄ concupiscentiā habens dissolui et esse cū
xp̄o et tanqm̄ quereretur q̄re hui⁹ rei poti⁹ ha
beat concupiscentiam multo em̄ magis opti
mū inquit. **C**ur ergo ex duobus cōpellitur
quia est manendi necessitas quā ita subiecit
manere in carne necessariū prop̄t̄ vos. **P**bi
autem neq; prescriptio fidei neq; ipsius scr̄
monis textu ambiguitas explicari potest ni
hil obest scdm quālibet earū que ostendunt̄
sententiā distiguē veluti est illa ad corīthios

Libre

Has ergo pmissiones hñtes carissimū mūde
mus nos ab omni inqñamēto carnis et spūs
pñciētes. scñficacōez in timore dñi capite nos
meminē docum⁹. **D**ubiū est quippe vtz mū
dem⁹ nos ab oī inquinamēto carnis et spūs
scđm illam sententiā vt sit scā et corpe et spū
An mūdem⁹ nos ab oī inquinamēto carnis
vt aliud sit sensus et spūs pñciētes sanctifica
tionē in timore dñi capite nos. **T**ales igitur
distīctōum ambiguitates in ptāte legentis
sūt. **Q**uecūq; at de ambiguis distīctōib⁹ dixi
mus eadē obseruāda sūt et in ambiguis pñū
ciacōib⁹. **N**ā et ipse nisi nimia lōris vicietur
incuria aut regule fidei corrigūtur aut pcedē
tis vel cōsequētis cōterione sermonis aut si neu
trū eoz adhibet⁹ ad correctionē nihilomin⁹
dubie remanebūt vt q̄libet modo pñūciaue
rit lōz nō sit in culpa. **N**isi ei fides reuocet q̄
credim⁹ deū nō accusatur adūsus elōs suos
et xpm nō cōdēpnatur elōs suos p̄t illud sic
pñūciari. **Q**uis accusabit adūsus elōs dei⁹
vt hāc introgacōem q̄si respōsio subsequat⁹.
Deus qui iustificat. **E**t iterū introget⁹. **Q**uis
est q̄ cōdēnet⁹. **E**t respōdetur. **I**b⁹us xps q̄ mor
tuus est. **Q**d credere q̄a demētissimū est ita
pñūciabit⁹ vt pcedat pñūctatio scđtur intro
gatio. **I**nter pñūctacōem at et interrogacōez

Tercius

h' vtes intesse dixerūt q' ad pūctacōez mītra
rūderi pūnt ad introgationē v'o ā nō aut etiā
Pronūciabit' g'o ita vt post pūctacōez q' di
cīm? Q's accusabit adūsus' elcōs dei illud qd
seqt' sono introgātis enūciat' d's q' iustificat'
vt tacite rūdeat' nō. Et itē pūctem? Quis ē
q' dēnet' sursusq' introge? xps ihs q' mor
tuus ē mag' atq' surrexit q' est i dexteā dei q' et
intpellat pro nob' vt vbiq' tacite rūdeat' nō
At v'o i illo loco vbi ait Quid ergo dicem?
q'a gentes q' nō sectabā' iusticiā apphēderūt
iusticiā nisi pūctacōez q' dēm est. Quid ergo
dicem? Respōsio sbiciat' qz gētes q' nō secta
bā' iusticiā apphēderūt iusticiā tert' d'seqns
nō cohēbit Qualibz at v'ce pūciat' illd qd
nathanael dixit a nazareth p't aliqd boni cē
affirmātis vt illd solū ad introgacōez p'teat
qd ait a nazaeth siue totū nū dubitacōe intro
gātis nō vido quō discernat' Vtq' at sensus
fidē nō ipedit. Est ecē ambiguitas in sono du
bio sillabay. q' h' vtiq' ad pūciacōez p'tinēs
Nā qd scptū est nō ē absconditū os meū a te
qd fecisti in abscondito nō elucet legēti vtz cor
repta lra os pūciat' an pducta Si em corri
piat ab eo q' sūt ossa si aut pducatur ab eo q'
sūt ora itelligit' nūs singularis Sz talia ligue
pcedētis inspectiōe diiudicant'. Nā in greco

Libre

nō stoma sed oston positū est vnde plerūq;
loquēdi cōsuetudo vulgaris vtilior est signifi-
candis rebus qm̄ integritas litterata. **M**allē
quippe cū barbarissimo dici nō est absconditū
ante os meū qm̄ vt ideo esset minus apertū
quia magis latinū est. **S**ed aliquādo dubi?
sillabe son? etiā vicino vbo ad eandē sententiā
ptinente diiudicat? sicut est illud ap̄li. **Q**ue
p̄dico vobis sic p̄dixi qm̄ q̄ talia agūt regnū
dei nō possidebūt **S**i tantūmodo dixisset que
p̄dico vobis neq; subiūxiss̄ sicut p̄dixi nō nisi
ad codicē p̄cedētis lingue recurrendū ess̄ vt
agnoscēmus vtrū in eo q̄ dixit p̄dico p̄ducē-
da an corripieda esset media sillaba **N**ūc at
manifestū est p̄ducēda esse **N**ō em̄ ait sicut
p̄dicam̄ s̄ sicut p̄dixi. **N**ō solū at iste s̄ etiā
ille ambiguitates que nō ad distinctiōem vel
ad pronūciationē ptinent **S**ic cōsiderāde sūt
q̄lis illa est ad thessaloniāses propt̄ea cōso-
lati sumus fr̄es in vobis. **D**ubiū est em̄ vtrū
o fr̄es an hos fr̄es. **N**eutrū ā horū cōtra fidē
s̄ greca lingua hos casus pares nō habet et
ido illa īspecta renūciat? vocatiu? id est o fr̄es
Quod si voluiss̄ īterpres dixisse propt̄ea cōso-
lationē habuim? fr̄es in vobis min? seruitū ess̄
vobis s̄ min? dubitaret? de sententia aut certe
adderetur nostri. **N**emo em̄ fere ambigeret

Tercius

uocatiuū casū esse cū audiret propterea & solati
sum? frēs in uobis **S**z etiā h̄ piculofis? p̄mitti-
tūtur Ita factū est in illa ad cōinthios cū ait
ap̄lus. **C**otidie morior p̄ vram gl̄iam frēs q̄
habeo in xp̄o ih̄u. **A**it em̄ quidā int̄pres **C**o-
tidie morior p̄ vram iuro gl̄iaz qz i greco vox
iurātis manifesta est sine ambiguo sono **M**a-
xime igit̄ et difficilime iueniri p̄t ambigui-
tas in proprijs v̄bis q̄ntū ad libros d̄imar̄
scriptūarū spectat quā nō aut circūstātia ip̄a
sermonis q̄ agnoscit̄ scriptor̄s int̄tio aut int̄-
pretū collatio aut p̄cedētis ligue soluat īspe-
ctio **S**z v̄borū trāslatorū ambiguitates de qui-
bus deinceps loq̄ndū est nō mediocrē curam
industriāq; desiderāt **N**ā in p̄ncipio cauēdū
est ne figuratā locutionē ad l̄rām accipias **E**t
ad h̄ em̄ p̄tinet qd̄ ait ap̄lus l̄rā occidit ip̄us
āt viuificat. **C**ū em̄ figurate dictū sic accipit̄
tanq̄m prope dictū sit carnalit̄ sapitur neq;
vlla mors anime & grauētius appellatur q̄ cū
id etiā qd̄ in ea bestias antecellit hoc est in-
telligentia carni subicit̄ sequēdo litterā **Q**ui
em̄ seq̄tur litterā trāslata verba sicut prop̄a
tenet neq; illud qd̄ prop̄o verbo significatur
refert ad aliam significationē sed si sabbatū
audierit verbi gr̄cia nō intelligit nisi vnum
diem de septē qui & tinuo volumie repetunt̄

Liber

Et cū audierit sacrificiū nō excedit cogitacōe illud qđ fieri de victimis pecorū terrenisq; fructibus solet. Eademū est miserabil' amē seruitus. fīg p qđ accipe et sup creaturā corporeā oculū mētis ad hauriendū etnū lumē leuare nō posse. Que tñ seruitus in iudeo p̄p̄o longe a ceterarū gentiū more distabat qñquidē rebus tpalibus ita subiugati erāt vt vn' eis in oībus cōmēdaret' de'. Et qm̄q; fīg rex spūaliū pro ipsis rebus seruaret nesciētes q̄ referre' id tñ infitū habebāt q; tali seruitute vim oīm quē nō videbāt vt placeret dec. Quā custodiam tanq; sub pedagogo paruulorū fuisse scribit ap̄lus. Et ideo qui talibus signis p̄tinaciter inheserūt cōtēpnentē ista deū cū iam tps reuelacōis eorū veniss' ferre nō potuerūt atq; inde calumpnias qđ sabbato curaret moliti sunt p̄ncipes eorū p̄p̄usq; signis illis tanq; rebus astricti nō credebāt deū eē vl' a deo venisse q̄ ea sic a iudeis obseruabā' nollet attēdē. S; q̄ crediderūt ex q̄bus scā est p̄^a ecclā iherosolimī tana satis oñderūt q̄nta vtilitas fuit eo mō sub pedagogo custodiri vt signa que tpaliē imposita erāt seruiētibus ad vnius dei cultū qui fecit celum et terrā opimionē obseruantū religaret. Nāq; illi quia p̄imi spiritualibus fuerūt in ipsis em̄ tpalibus et carnalibus votis

Tercius

atq; signis quāuis quō spūalit̃ eēnt itelligē-
da nescirēt qz vnū tñ didicerāt venerai etnū
deū tā capaces extiterunt spūs scī vt oīa sua
renderēt eorūq; p̃ciū idigētib; distribuendū
ante aploꝝ pedes ponerēt seq; totos dedica-
rent deo tanq̃ templū nouū cui? t̃rene ima-
gini hoc est tēplo veteri seruibāt. **N**ō em̃ h̃
vllas eccās gentiū fecisse scriptū est qz nō tā
prope iuētī erāt q̃ simulachra manu fca deos
habebāt et si qñ aliq̃ eorū illa tanq̃ signa int̃
p̃tari conabātur ad creaturā colendā venerā
dāq; referebāt. **Q**uod em̃ ñ p̃dest simulachzū
vbi grā nō ip̃m hñdo deū h̃ eo significari vniū
sum mare ṽl eē oēs aq̃s ceteras q̃ fōtib; pro-
ruūt sic a qdā poeta illoꝝ describit̃ si bñ reco-
lo ita dicēte **T**u neptune p̃r cui tpa cana cre-
pātī cūcta salo resonāt m̃gn? tui p̃pete ṽto
p̃fluit ocean? a fluiā crinib; errāt. **N**ec filiū
vī? dulce tectoriū sonātes lapillos q̃tit. **N**ō
est at̃ hoīm h̃ porcoꝝ ab; nouit qd̃ dicā qui
euāgelū nouit. **Q**uid g° ñ p̃dest q̃ neptuni
simulachz; ad illā significacōez refert̃ ñ forte
vt neutrū colam? **T**ā ei statua q̃lib; q̃ mare
vniū sū nō ē d̃s fateor ei alti? diūso? eē q̃ opa
hoīm deos putāt q̃ q̃ opa dei. **S**z nob; vnus
diligēdus et colendus deus p̃cipitur q̃ fecit
hec omnia quoz illi simulachra venerant̃ ṽl

Libet

tanquam deos vel tanquam signa et imagines eorum
Si ergo signum utiliter institutum pro ipsa re sequi
cui significande institutum est carnalis est ser-
uitus quanto magis inutilium rerum signa insti-
tuta pro rebus accipere. **Q**ue si retuleis ad
ea ipsa que hijs significantur eisque colendis
animum obligaueris nichilominus serui car-
nalique onere atque velamine non carebis. **Q**uam
obrem christiana libertas eos quos inuenit
sub signis utilibus tanquam prope inuentos
interpretatis signis quibus subditi erant ele-
uatos ad eas res quarum illa signa sunt libe-
rauit. **E**x hijs facte sunt ecclesie sanctorum isra-
helitarum. **Q**uos autem inuenit sub figuris inu-
tilibus non solum seruilem operationem sub tali-
bus signis sed etiam ipsa signa frustraui remo-
uit omnia ut a corruptione multitudinis simu-
latorum deorum quam sepe ac prope scriptura
fornicatioem vocat ad vnius dei cultum gentes
conuerterentur nec sub ipsis iam signis utilis-
bus seruiture sed exercitature potius animum
in eorum intelligentia spirituali. **S**ub signo
enim seruit qui operatur aut veneratur aliqua
rem significantem nesciens quid significet.
Qui vero aut compatur aut veneratur utile
signum diuinitus institutum cuius vim significa-
tionemque intelligit non hoc veneratur quod

Tercius

videt et trāsit h̄ illud poti⁹ q̄ talia cūcta reue
ferēda sūt. Talis at̄ hō spūal et liber est etiā
tpe seruitutis quo carnalib⁹ animis nondū
optet siḡ illa reuelai q̄rū iugo edomādi sūt
Tales at̄ spūales erāt p̄iarche et p̄p̄e oēs
in p̄p̄o isrl p̄ q̄s nob̄ ip̄s sc̄is ip̄a sc̄pturā et
auxilia et solacia mīstrauit. H̄o tpe postea
q̄ resurrectōe d̄m nr̄i maīfestissimū iudiciū nr̄e
libtatis illuxit ne eorū q̄dē signorū q̄ iā itelligi
mus opacōe ḡm̄i oneati sum⁹ h̄ q̄dā pauca p̄
mīstris eadēq̄ fco facilia et itellcū agustissimā et
obfuaōe castissima ip̄e d̄ns et ap̄lica t̄didit
disciplia ficuti ē bap̄mi sac̄m et celebratio cor
pis et sāguis d̄m q̄ vnusq̄sq̄ cū p̄cipit q̄ refe
rant̄ ibut⁹ agnoscit vt ea nō carnali h̄uitute
h̄ spūali poti⁹ libtate venē. Ut at̄ l̄rām seq̄ et
siḡ p̄ rebo q̄ h̄is siḡficā accipe seruif̄irmi
tatis ē ita iutilit̄ siḡ it̄p̄tai maleuagātis er
rois ē. Q̄ at̄ nō itelligit q̄d siḡfic⁹ signū et tñ
signū eē itelligit nec ip̄e p̄mit̄ seruitute. Me
lius ē at̄ vlt̄ p̄mij icognitis h̄ vtilib⁹ signis q̄
iutilit̄ ea it̄p̄tādo a iugo seruitutis seductā
ceruicē laq̄is erroi⁹ inserē. Huic at̄ obfuaōi
q̄ cauem⁹ figūatā locucōem. i. t̄nslatā q̄i pro
p̄riā seq̄ adiungēda eē illa ē ne p̄p̄riā q̄i fi
guratā velim⁹ accipe. Demōstrād⁹ est igitur
prius modus inueniēde locutionis p̄p̄ria

Libet

ne an figurata sit. Et iste oio modus est ut quicquid
in sermone dicitur neque ad morum honestatem neque
ad fidei veritatem proprie transferri potest figuratum esse cog-
noscas. Morum honestas ad diligendum deum et pri-
mum pertinet fidei veritas ad agnoscendum deum et pri-
mum spes autem sua cuique est in conscientia propria quemad-
modum se sentit in dilectione dei et primi agnitionem
que perficitur. De quibus omnibus primo libro dicitur. Sed quoniam
periculum est genus humanum non ex momentis ipsius
libidinis sed potius sue consuetudinis estimare peccata
fit plerumque ut quisque hominum ea tantum culpanda arbi-
tretur que sue regionis et temporis homines vituperare at-
que dampnare consueverunt et ea tantum probanda at-
que laudanda que consuetudo eorum cum quibus vivit
admittit eorumque contingit ut si quod scriptura vel prece-
perit quod abhorreret a consuetudine audientium vel
quod non abhorreret culpauerit si animus eorum iam
ubi iuxta auctoritas figurata locutionem putet.
Non autem precipit scriptura nisi caritate. Nec cul-
pat nisi cupiditatem et eo modo informat mores
hominum. Item si animus preoccupavit aliquis erroris
opinio quicquid aliter asseruit scriptura figu-
ratum homines arbitrantur. Non autem asserit nisi catho-
lica fide rebus presentibus et futuris et presentibus preter-
itorum narratio est futurorum pronuntiatio presentium de-
monstratio. Sed omnia hec ad eandem caritatem nutri-
endam atque roborandam et cupiditatem vincendam

Tercius

atq; extinguentia valēt **C**aritatē voco votū aī
ad fruendū deo prop̄t ip̄m ⁊ se atq; p̄rio p̄p̄t
deū **C**upiditatē aut votū aī ad fruendū se et
p̄rio ⁊ q̄libz corpe nō p̄p̄t deū. Qd aut agit
idomita cupiditas ad corrūpendū aīm ⁊ cor
pus suū flagiciū vocat. Qd at vt alteri noceat
facin? dr Et h̄ sūt duo ḡna oīm pccōz Sz fla
gicia peiora sūt. Que cū exinaniuerit aīm et
ad q̄ndā egestatē pduxerit in faciōra p̄filit
quibz remoueā? impedimēta flagicioz ⁊ adiu
mēta q̄rant. Itē quidē agit caritas q̄ sibi p̄fit
utilitas est. Qd at agit vt p̄fit proxio bñfī
centia noīat. Et hic p̄cedit utilitas q̄a nemo
p̄t ex eo qd nō habz pdesse alteri. Quāto at
magis regnū cupiditatis destruit tāto carita
tis augeť. Quicqd ergo asperū ⁊ q̄si semini
factu dictū ⁊ in sc̄is scriptis legit ex p̄sona
dei vel sanctorū eius ad cupiditatis regnū de
struendū valet. Qd si p̄spicue sonat non est
ad aliud referendū q̄si figurate dictū sit sicuti
est ap̄li **T**hesaurisas tibi iram in die ire ⁊ re
uelacōis iusti iudicij dei qui reddet vnicui
q; scdm opera sua h̄is quidē qui scdm susti
nentia boni operis gloriā et honoēm et in
corrupcōnem querentibz vitā eternā h̄is
autē qui ex contencōne sunt et diffidunt ve
ritati credūt autē iniquitati ira et indignatio

Libre

tribulatio et angustia in oem aiaz hois opatis
malu iudei p^m et greci. Sz h ad eos cu quibo
eunt ipa cupiditas q ea vice noluerit Cu at
in hoie cui dnaba reg cupiditatis subunt
illa e apta locutio. Qui at ibu xpi sut carne
sua crucifixerut cu vicis et cupiscenjs Nisi
qz et b qda vba traslata tracta ficuti e ira dei
et crucifixerut Sz no ta mlti sut l ita positavt
obtegat sensu et allegoria l emigma faciut q
prope figura locucoemoco Qd at iheme
dr. Ecce constitui te hodie sup getes et reg vt
euellas et destruas et dispdas et dissipas non
dubiū qui figura locutio to sit ad eu fine re
ferenda que dixim? Que at qi flagiciofa ipitis
vide? siue tm dea siue ec fca sut vel ex dei pso
na vel ex hominu quoru nobis scitas comen
datur tota figurata sut quoz ad caritatis pa
stum enucleanda secreta sut. Quisquis aut
rebo pretereutibz restricti? vtit q se habeat
mores eoz cu quibo viuit aut intemperas aut
supsticiosus est. Quisquis vo sic eis vtit vt
metas dsuetudinis bonoz int qs versat exce
dat aut aliqd significat aut flagiciosus est In
oibz em talibz no vsus reyz h libido vtetis in
culpa est. Neqz vllō mō qsqm sobri? credide
rit dm pedes ita vngeto piofo a mulie pfu
fos vt luxuiosoz et neq hoim solet qz talia

Tercius

coniunia detestamur. Odoz em̄ bonus fama
bona est quā q̄squis bone vite opibz hūerit
dū vestigia xp̄i sequit̄ q̄ si pedes ei? p̄ciosissimo
odoroz pfūdīt ita q̄ i alijs p̄sonis plerūq; fla
giciū est in dīna v̄l p̄phetica p̄sona m̄gne cu
iusdā rei signū est. **A**lia quippe in p̄ditis mo
ribz alia in oze p̄p̄be vaticinacōe diūctio mē
triciis. **N**ec si flagiciose in diuinjs temulētoz
nudā? coꝝpa p̄p̄tea in balneis nudū eē fla
giciosū ē. **Q**uid igit̄ locis t̄pibz a p̄sois duei
at diligent̄ attēdendū ē ne temē flagicia rep̄
hēdam? s̄fici ei? p̄t vt sine aliq; vicio cupidita
tis v̄l voracitatis p̄ciosissi^o cibo sapiēs vtat̄ i si
piēs at̄ fedissiā gule flāma i vilissi^m ardeat a
sami? q̄sq; malueit more dñi pisce v̄sci q̄ lēti
cula more esau nepotis abrahā a ordeo moē
iūmētoz. **N**ō ei? p̄p̄tea cōtinētiōres nob̄ sūt
plēq; bestie q̄a vilioibz alū? escis. **N**ā in oibz
huiōi rebo nō ex eay rerū nat̄a q̄bo vtim^r s̄
ex cā vtēdi a mō appetēdi v̄l p̄bādū ē l̄ i pro
bādū qd̄ facia? **R**eg^o t̄renoretēs iusti caeste
reg^m imagiabā? a p̄nūciabāt. **S**ufficiēde p̄lis
cā eāt v̄roꝝ pluriū s̄l v̄ni viro h̄nday i culpa
bilis cōsuetudo et ideo vnā feminā maritos
h̄rē p̄fimos honestū nō erat. **N**ō em̄ eo mu
lier ē fecūdior s̄ mētricia poti? turpitudine ē v̄l
q̄stū vel liberos vulgo q̄rē. **I**n huiusmodi

Libre

moribus quicquid illorum typum sancti libidinosae facies
bāt quous ea facerēt q̄ h̄ tpe n̄ p libidinē fieri
nō pnt nō culpāt sc̄ptura Et quicquid ibi tale
narrat nō solū histoīe ac prop̄e h̄ eē figurate
ac pphetice acceptū iterp̄tandū ē vsq; i finē
illū caritatis siue dei siue p̄ximi siue v̄tutis Sic
ei talares et maicatas tunicas h̄rē ap̄d rōnos
vetēs flagiciū eāt. Nūc at honesto loco natis
cū tunicati sūt nō eas h̄rē flagiciū ē Sic aiadū
tendū in cetero q; vsu reꝝ abesse oportet libi
dinē q̄ non solū ipsa eorū int̄ q̄s viuit c̄suetu
die nequit abutit̄ h̄ eē sepe fines ei? egressa
feditatē suā q̄ int̄ claustra morū solēpniū lati
tabat flagiciosissimā erupcōe manifestat Quic
quid at c̄gruit c̄suetudinē eorū cū q̄b; vita ista
degēd̄ a v̄l nēcitate deponit̄ v̄l officio suscipit̄
a bonis et m̄gnis hoīb; ad vtilitatē et b̄nificē
tiā refendū ē v̄l prop̄e sic et nos dēmo v̄l eē
figurate sic pphetis h̄ in q̄ legēda cū iurrūt
idocti alie? c̄suetudis n̄ auctoritate rep̄mant̄
flagicia putāt nec pnt aiadūtē totā c̄suetudī
suā v̄l i diuinijs v̄l i diuinijs v̄l in vestitu ceto
q; hūano victu atq; cultu alijs gētib; et alijs
tpib; flagiciosū videi Qua vaietate inuabi
liū c̄suetudinū c̄moti q̄dā dormitantes vt ita
dicā q̄ neq; alto sōpno stulticie sopiebā? nec
in sapie lucē poterāt euigilare putauerūt nullā
eē iusticiā p seipsā h̄ vniuiq; gēti c̄suetudinē

Tercius

suā iustā videi q̄ cū sit diuisa oīb; gētib; deat
āt iōmūb; manē iusticia fiei manifestū nullā
vsq; eē iusticiā nō itelleperēt ne mltā omēorez
quidē tibi fiei nō vis altei ne feceris nullo mō
posse vlla eoz gētili diuinitate vaiari. **Q**ue snia
cū refert ad dilectōez dei oīa flagicia moriū
cū ad primi oīa faciōra. **N**eo ei vult corūpi
habitaculū suū nō g^o d; corūpe hitaculū di
seipm scz a neo vult sibi a q̄qm nocei nec ipe
igif; cuiq; noceit. **S**ic eūsa tirāide cupidita
tis caritas regnat iustissimis legib; dilectōis
dei propē deū sui a proximi propē deū. **S**er
uabit ergo in locutōib; figuratis regula hu
iusmodi vt tam diu versetur diligēti cōsidera
tione quidē legit; donec ad regnū caritatis intē
pretādo pducatur. **S**i āt hoc iam propē sonat
nulla putet; figurata locutio. **S**i p̄ceptiua lo
cutio est aut flagiciū aut faciū? retās aut vti
litatē aut bñficiā iubens nō ē figurata. **S**i
āt flagiciū aut faciū? videt; iubere a vtilitatē
aut beneficiā retare figurata est. **N**isi mā
ducaueritis inq̄t carnē filij hoīs a sāguinē bi
beritis nō habebitis vitā in vob; faciū? vl; fla
giciū videt; iubere. **F**igurata est ergo p̄cipiēs
passioni dīnce eē cōmunicandū a suauit atq;
vtilitē recondendū in mēozia q; pro nob; caro
eius crucifixa et vulnerata sit. **A**it scriptura

Libet

Si esurleat inimicus tuus cibus illius. Si sitit potum da illi. **H**ic nullo dubitante beneficentiam precipit. **S**ed quod sequitur hoc ei facies carbonem ignis coagum super caput eius malivolentie facinus putas iuberi. **N**e igitur dubitaueris figurate deum et cum possis dupliciter interpretari vno modo ad prestandum beneficentiam ad te potius caritas tuorum ut intelligas carbonem ignis esse virescentes pene gemitus quibus superbia sanat eum quod dolus se inimicum fuisse hominis a quo est misericordie subueit. **I**tem cum ait dominus qui amat animas suas pro eis non uti litatem retinere putandum est quod deus quicquid conseruat animam suam hoc figurate dictum perdat animam id est peccat atque admittat eum usum quem tunc habet pro suum scilicet atque propter ostentem qui inclinatur temporalibus ut eterna non gratetur. **S**criptum est da misericordiam et ne suscipias peccatores. **P**osterior psalmus habet sententiam videtur retinere beneficentiam. **A**it enim ne suscipias peccatorem. **I**ntelligas ergo figurate positum pro peccato peccatorem ut peccatum eius non suscipias. **S**epe autem accidit ut quisque in meliori gradu spirituali vite vel est vel esse se putat figurata deum esse arbitretur qui inferioribus gradibus precipitur. **U**t ubi gratia. **S**i celibem amplectitur est vitam et se castravit propter regnum celorum quicquid de uxore diligenda et regendi sancti libri precipiunt non prope hoc translatum accipi oportet ostendat. **E**t quod quis statuit seruare inuptam virginem suam tanquam figuratam locum conet interpretari quod deum est tradere

Tercius

filiam et grāde opus p̄fecis. **E**rit igit̄ etiam
hoc in obseruacōibz legendarū scripturarū
vt sciam? alia oībz cōmuni p̄cipi alia singu-
lis quibusqz generibz p̄sonarū vt nō solū ad
vniuersū statū valitudinis s̄ etiā ad suam cu-
iusqz membri infirmitatē propriā medicū p̄ti-
neat. **I**n suo quippe genē curandū est qđ ad
meli? genus nō potest erigi. **I**tē cauendū est
ne forte qđ in scripturis veteribz pro illorū
tpm addicōe etiā si nō figurate s̄ prop̄e itelli-
gatur nō est flagiciū neqz facin? ad ista etiā
tpa q̄s putet in vsū vite posse trāsserri n̄ qđ
dñante cupiditate et ipsarū qz sc̄pturarū qbz
eūtenda ē satelliciū q̄rente nō faciet nec itel-
liget miser ad hāc vtilitatē illa sic esse posita
vt spei bone hoīes salubrit̄ videāt et cōsuetu-
dinē quā aspiciat̄ posse h̄rēvsū bonū et eā quā
āplexā? eē posse dāpnabilē si et ibi caritas vtē-
tiū et b̄ cupiditas attēdat. **N**ā si mltis vxoibz
caste vti q̄sqz p̄ tpe potuit p̄t ali? vna libidi-
nose. **M**ag? ei probz mltarū sc̄cūditate vtentē
p̄t ali? qđ vni? carne fruentē p̄t ipsā. **I**bi ei
q̄rit vtilitas tpm optuitatibz cōgrua b̄ faciat
cupiditas tpalibz voluptibz implicata. **I**nferioris
qz qđ? ad deū sūt qbz s̄m remiā cōcedit ap̄ls
carnalē cū singul? cōiugibz cōsuetudinē prop̄e
intpantiā eorū qđ illi q̄ p̄les singli cū haberēt.

Libet

Sicut sapiēs in cibo et in potu nō nisi salutē
corpis sic in concubitu nō nisi pcreacōez filioꝝ
intuebātur. Itaq; si eos in hac vita inueniſſet
dñm aduētus cū iam nō inmittēdi ſ; colligendi
lapides eſſet ſtatim ſeipſos caſtrarēt propt̃ reg
num celoꝝ. Non em̃ eſt in carēdo difficultas
ñ cū eſt i habēdo cupiditas. Nouerāt quippe
illi hoīes etiā in ipſis coniugib; luxuriā eē abu
tendi itēmpantiā qđ tobie teſtaſt. oratio qñ
eſt copulatus vꝛoi. Ait em̃ Bñdīcīs es dñe
deus patrū nrōꝝ ⁊ bñdictū nomē tuū in oīa
ſecula ſecloꝝ. Bñdicāt te celi et oīs creatura
tua. Tu feciſti adam et dediſti illi adiutoriu
euam. Et nūc dñe tu ſciſ qm̃ nō luxuriē cauſa
accipio ſororē meā ſ; ſola poſteritatis dilcōe
vt miſerearis nrī dñe. S; q̃ effrenata libidine
vel p multa ſupra diffluētē euagātur vel in
ipſa vna coniuge non ſolū excedūt ad liberoꝝ
pcreacōem ptinentē modū ſ; etiā in hūanio
res intēpantiē ſordes in verecūda oīno licē
tia ſeruilis cuiuſdā libertatis accumulāt nō
credūt fieri potuiſſe vt tꝑanter multis femi
nis antiqui vterētur viri nihil ſeruātē i vſu
illo niſi cōgruū tꝑi pꝑagāde prolis officiū et
q̃ ipſis laqueis libidinis obſtricti vel in vna
nō faciūt nullo mō in multis fieri poſſe arbi
trātur. S; iſti poſſunt dicē ne honorari quidē

Tercius

atq; laudari oportet viros bonos et sanctos
quia ipsi cum honorantur atq; laudantur intumescunt
superbia tanto audiores inanissime glorie
quanto eos frequentius atq; latius lingua
blandior ventilauerit quam ita leues fuerint ut eos
rumoris aura siue que prospera siue que aduersa
existimat in quolibet inuehat voraginis
vicioz aut in facinororum etiam saxa collidat. **V**ideant
ergo quod sibi arduum sit atq; difficile nec
laudis esca illici nec contumeliarum aculeis penetrari
et non ex se alios metiantur. **C**redant potius
apostolos nostros nec cum susciperentur ab hominibus inflatos
fuisse nec cum despicerentur elisos. **N**eutra
quippe temptatio defuit illis viris. **N**am et credentium
celebrabantur precumque persequentium maledictis
infamabantur. **S**icut ergo isti pro tempore utebantur
huius omnibus et non corrumpentur: sic et illi
usu scelerum ad sui temporis deuicentiam referentes non
patiebantur eam dampnacionem libidinis cui seruauit quod
ista non credunt. **E**t ideo isti sese nullo modo cohiberent
ab irrepiabili odio filiorum a quibus vel vires
vel cubinas suas attamatas ad attrectas
esse agnoscerent si eis forte tale aliquod accidisset.
Rex autem dauid cum hoc ab ipso atq; immani filio
passus esset non solum ferocientem tolerauit sed etiam
placuit extinctum. **N**on ei carnali zelo irretit tenebat
que nullo modo iniurie sue sed propter filii amoris

Libre

uebāt. **N**ā ideo si vinceret eū occidi phibu
erat vt edomito seruaret penitēdi loc? **E**t qz
nō potuit nō orbitatē doluit in ei? interitu s
nouerat in q̄s penas tā ip̄i adultera ⁊ par
ricidalis anima raperet. **N**āq; alio p̄us filio
qui innocēs erat pro quo egrotāte affligeba
tur moriēte letatus est. **E**t hoc maxime appa
ret q̄ moderacone ac temperātia illi viri femi
nis vtebātur qđ cū in vnā illicite irruisset rex
idē estu quodā etatis ⁊ temporalium rerū pro
speritatibz arreptus cui? etiā maritū occiden
dum p̄ceperat accusat? est p̄ prophetā. **Q**ui
cum ad eū venisset diuincendū de pctō propos
uit ei similitudinē de paupe q̄ habebat ouē
vnā cui? vicinus cū haberet multas ad ad
uentū hospitis sui vnicā potius vicini pau
peris ouiculam exhibuit epulandā. **I**n quē
mot? dauid occidi eum iussit ⁊ quadzupli
cari ouem pauperi vt se nesciēs condēpnaret
qui peccauerat sciens. **Q**uod cū ei manifesta
tum ⁊ diuinitus denūciata vindicta diluit pe
nitendo peccatū. **S**ed tamen in hac similitu
dine stupzū tantūmodo designatū est de oue
vicini pauperis. de marito at mulieris iterēpto
h̄ ē de ipso paupe q̄ vnā ouē habebat occiso
nō est p̄ similitudinē interrogat? dauid vt i solo
adulterio discēt sententiā dampnacionis sue

Tercius

Ex q̄ intelligitur q̄ta tp̄antia mltas mulieres
hūerit qñ de vna in q̄ excessit modū a seipso
puniri coactus est Sed in isto viro imodeāte
hui⁹ libidinis non p̄mansio sed trāitus fuit
propt̄ea ergo ab arguēte etiā propheta ille
illicitus appetitus hospes vocatus est. ¶ Non
em̄ dixit eū regi suo s̄ hospiti suo vicini pau
peris ouem ad epulādū exhibuisse. At uero
in ei⁹ filio salomone nō quasi hospes trāitū
habuit s̄ regnū ista libido possedit. De quo
scriptūa nō tacuit culpā eū fuisse amatore
mulierū cui⁹ tamē vicia desiderio sapiēcie fla
grauerāt Quantū amore spūali esset adept⁹
amisit amore carnali. Ergo qm̄q̄ oīa vel pe
ne oīa que in veteris testamenti libris gesta
cōtinētur nō solum prop̄e sed etiā figurate ac
cipienda sint tamē etiā illa que prop̄e lector
acceperit si laudati sūt illi qui ea fecerūt s̄ ea
tamē abhoerēt a cōsuetudine bonorū qui post
aduentū dñi diuina precepta custodiūt figu
ram ad intelligentiā referat. factum vero ip̄m
ad mores nō transferat. Multa em̄ sunt que
illo tēpore officio se facta sunt que modo nisi
libidinosē fieri nō possunt Si qua v̄eo peccata
magnoꝝ viroꝝ legerit tam et si aliquā in
eis figurā rerum futurarū animaduertē atq̄
indagare potuerit rei tamē geste prop̄etate

Libre

ad hunc versum assumat vt se nequaquā recte
factis suis iactare audeat et pre sua iusticia ce
teros tanquā peccatores contempnat cū videat
tantorum virorum et cauēdas tempestates et flē
da naufragia. Ad hoc em etiā peccata illorum
hoīm scripta sunt vt aplica illa sentētia vbi
qz tremēda sit qua ait. Quapropt qui videt
stare videat ne cadat. Nulla ei fere pagina
est sanctorū librorū in qua nō sonet qz deus
supbis resistit humilibz aut dat grām. Maxi
me itaqz inuestigandū est vtz propā sit an
figūata locutio quā itelligē conamur. Nā cō
pto qz figūata sit adhibitis regulis rerū qz in
p̄mo libro digessem? facile est eam versare
omibz modis donec pueniam? ad sententiā
reitatis presertū cum vsus accesserit pietatis
exercitacōne roboratus. Inuenim? autē vtrū
propā sit an figūata locutio illa intuentes q
supra dicta sunt. Qd cum apparuerint verba
quibus continet? aut a similibz rebus ducta
inueniētur aut ab aliqua vicinitate attingen
tibus. Sed quoniā multis modis res simi
les rebus apparēt nō putemus esse prescrip
tum vt qd in aliquo loco res aliqua p simili
tudine significauit hoc eā semp significare
credam? Nā et in vitupacōe fermentū posu
it dñs cū dicet. Cauete a fermento phariseorū

Tercius

Et in laude cu dicerz. Simile est regnū celoz mulieri que abscondit fermentū in tribz mēsuris faine donec fermētaret totū: huius igit' varietatis obseruatio duas habet formas. Sic em aliud atq; aliud res queq; significat vt a cōtraria aut tantūmodo diuersa significant. Cōtraria scilz vt alias in bono alias in malos res eadē p similitudinē ponit' sicuti est qd de fermento supra dixim'. Tale est etiā qd leo significat xp̄um vbi dicitur vicit leo de tribu iudea. Significat et dyabolū vbi scriptū est. Aduersarius vester dyabolus tanqm leo rugiens circuit querēs quē deuoret. Ita serpens in bono estote astituti vt serpētes in malo at serpens euam seduxit in astucia sua. In bono panis. Ego sum panis viuus q de celo descēdi. In malo panis occultos panes libenter edite. Sic et alia plurima. Et hec quidē que cōmemorauī minime dubiam significacōem gerunt quia exempli gracia cōmemorari nō nisi manifestissima debuerūt. Sūt autē que incertū sit in quā partē accipi debeāt sicut calix in manu dñi vini meri plen' mixto. Incertum est em vtrum iram dei significet nō vsq; ad nouissimā penam id est vsq; ad fecem an potius graciā scripturarū a iudeis ad gētes trāseūtem qā inclinauit ex hoc in hoc remas

Libre

mentibus apud iudeos obseruacionibus quas carnaliter sapiunt quia sex eius non est exinanita. Cum vero res eadem non in contraria sed tantum in diuersa significacione ponitur illud est in exemplo quod aqua et populum significat sicut in apocalypsi legimus. Et spiritum sanctum flumina aque viue fluent de ventre eius et si quod aliud atque aliud pro locis in quibus ponitur atque significare intelligitur. Sic et alie res non singule sed vnaqueque earum non solum duo aliqua diuersa sed etiam non nunquam multa significat pro loco sententie sicut posita reperitur. Vbi autem aperte ponuntur vbi discendum est quomodo in locis intelligatur obscuris. Neque melius potest intelligi quod dictum est deo apprehende arma et scutum et exurge in adiutorium mihi quoniam ex loco vbi legitur domine ut scuto bone voluntatis tue corona fuis nos. Nec tamen ita ut iam vbiunque scutum pro aliquo munimento positum legerimus non accipiamus nisi bonam voluntatem dei. Dictum est enim Et scutum fidei in quo possitis inquit omnes sagittas maligni ignitas extingui. Nec rursum ideo debemus in armis huiusmodi spiritualibus scuto tantummodo fide tribuere cum alio loco etiam lorica dicta sit fidei. Induti inquit lorica fidei et caritatis. Quoniam autem ex eisdem scripture verbis non vnum aliquod sed duo vel plura sentiuntur etiam

Tercius

si latet quid senserit ille q̄ scripsit nihil periculi est si q̄dlibet eorū congruere veritati ex alijs locis sanctarū scripturarū doceri potest id tamen eo tōnāte q̄ dīna scrutat̄ eloquia vt ad volūtatem pueniat̄ auctoris p̄ quā illā scripturā sanctus operatus est spiritus? siue hoc assequatur siue aliam sententiā de illis verbis q̄ fidei recte nō refragat̄ exculpāt testimoniū habēs a quocūq; alio loco diuinorū eloquiorum. Ille quippe auctor in eisdem verbis que itelligere volumus et ip̄am sententiā forsitan videt et certe dei spiritus qui hec p̄ eum operatus est etiā ip̄am occursum lētori vel auditori siue dubitacōne p̄uidit ymo vt occurreret quia ex ip̄a est veritate submixta prouidit. Nam q̄d in diuinis eloquijs largi? et vberius dimit? potuit p̄uidei q̄ vt eadē v̄ba p̄libo itelligat̄ modis q̄s alia nō min⁹ dīna attestātia faciāt approbari. Vbi at tal̄ sensus eruit̄ cui? incertū certis scāp̄ scripturarū testimonijs nō possit apperiri restat vt rōe reddita manifestus appareat ec̄ si ille cui? v̄ba itelligē q̄rim⁹ eum forte nō sensit. Sed hec cōsuetudo periculosa est. Per scripturas em̄ diuinas multo tutius ambulat̄ quas verbis trāslatis occupas cū scrutari volum⁹ vt aut hoc inde ereat q̄d nō habeat contrarietatem: aut si habz ex

Liter

eade scriptura vbiq; iuuentis atq; adhibi
tis eius testib; terminetur. **S**cient autem lit
terati omnib; modis locutionis quos grama
tica greco nomine tropos vocant autores no
stros vsos fuisse et multiplicati? atq; copio
sius qm possunt existimare vl credere qui ne
sciunt eos et in alijs ista didicerunt. Quos ta
men tropos qui nouerunt agnoscunt in litteis
sanctis eorūq; sciētia ad eas intelligēdas ali
quantū adiuuatur. sed hic eos ignari tradē
nō deēt ne artē gramaticā docere videamur.
Extra sane vt discatur admoneo qmuis iam
id superius admonueri id est in secūdo libro
vbi de linguarū necētia cognicōe differui. Nā
lrē a quib; gmatia nomē accepit. Gramata
em greci litteras vocāt signa vtiq; sūt sonorū
ad articulata vocē q loqm^r pntentiū. Istoz
āt tropoz nō solū exēpla sicut omniū h quo
rūdā etiā noīa in diuinis libris legūtur sicut
allegoria enigma parabola qmuis hñ tropi oēs
q liberali arte dicūtur cognosci etiā in eoz re
periātur loquel q nullos gramaticos audier
rūt a eo quo vtit^r vulgus sermone dētū sūt.
Quis em nō dī. sic floreas? q tropus metha
phoravocat. **Q**uis nō dicit piscinā etiā q nō
h; pisces et tñ a piscib; nomē accepit. q tro
pus cathachresis dicit^r longū est isto modo

Tercius

ceteros p̄fēq̄. **N**ā vsq; ad illos puenit vul-
gi locutio q̄ p̄ptēa miābiliōres sūt qz cōtra q̄
dicat̄ fiḡficāt̄ sicuti est que appellat̄ hironia
v̄l anthifrasis. **S**z hironia p̄nūciacōe indicat
q̄d velit itelligi vt cū dicim? hōi mala faciēti
res bonas facis. **A**ntiphraſis vero vt cōtraia
fiḡficet nō vocē p̄nūciantis efficiat̄ s̄ aut v̄ba
habz sua q̄rū origo cōtraria est sic appellat̄ lu-
tus q̄ mīe luceat ā cōsuevit aliq̄d dici ita quā-
uis dicat̄ eē nō cōtrario veluti cū q̄rim? acci-
pere q̄d ibi non est et respōdet̄ nob̄ abūdat
ā adiūctis v̄bis facim? vt cōtrario itelligat̄
q̄d loquim? veluti si dicam? caue illū qz bon?
hō est. **E**t q̄s talia nō dicat̄ idōctus nec oīno
sciēs q̄ sint vel q̄d vocētur hī tropi? **Q**uorū
cognitio p̄ptēa scripturaz̄ ambiguitatibz
dissoluendis est necessaria quia cū sensus ad
propriatē verborz̄ si accipiat̄ absurdus est
Querēdū est vtiq; ne forte illo vel illo tropo
dictū sit q̄d nō itelligim? et sic pleraq; inue-
ta sūt que latebant. **T**icom? quidā qui cōtra
donatistas inuictissime scripsit cū fūit dona-
tista et illic fūit absurdissimi cordis vbi eos
nō oī ex p̄te reliquē voluit fecit libz̄ quē regla-
rū vocauit qz in eo q̄sdā. vii. reglas execut? ē
quibz̄ q̄i clauibz̄ dīnaz̄ sc̄pturaz̄ apirent̄ oc-
ulta. **Q**uaz̄ primā pōnit de dño et ei? corpe

Libet

Secundam de dñi corpe baptizo. Tercia de promissis et lege. Quartā de specie a gñe. Quin- tam de temporibz. Sextā de recapitulacōne. Septimā de diabolo a ei? corpe. Que quidē cōsiderata sicut ab illo apperitūtur nō parū ad- iuuāt ad penetrāda que tecta sunt diuinorū eloquiorū. Nec tamē omnia q̄ ita scripta sūt vt nō facile intelligātur possunt hīs regulis inueniri s; alijs modis pluribz quos hoc nu- mero septenaio vsq; adeo nō est iste cōplex? vt idem ipse multa exponat obscura in q̄bus harū regularū adhibet nullā qm̄ nec opus est. Neq; em̄ aliqd̄ illic tale versatur aut que ritur sicut in apocalip̄i iohānis querit quēz admodū itelligēdi sūt āgeli eccāz. vij. q̄bus scribere iubetur a ratiocinat̄ multiplicat̄ a ad hoc puenit vt ipsos angelos intelligamus eccāas in qua copiosissima disputacōe nihil istarū est regularū vtiq; res illic obscurissā q̄ritur qd̄ exempli grā satis dictū sit. Nā col- ligere omnia nimis longū et nimis operosū est que ita obscura sūt in scripturis canonicis vt nihil istarum. vij. ibi requirendū sit. Iste autē cum has velut regulas cōmendaret tan- tum eis tribuit quasi omnia qu in lege id est in dñis libris obscure posita iuuenirem? hīs bñ cōgnitis atq; adhibitis itelligē valeam?

Tercius

Ita quippe exorsus est eundē librum ut diceret necessariū duxi ante oīa que mihi videntur libellum regularū scribere et secretozū legis veluti clauēs et lumīaria fabricare. Sunt em̄ quedā regle mystice que vniuersē legis recessus obtinent et veritatis thesauros aliquibz inuisibiles faciūt quāz si ratio regularū sine inuidia ut communicam? accepta fuerit clausa queq; patefient et obscura dulcīd abūtur ut quis p̄ prophēcie imensam siluā ambulans hīs regulis quodāmodo lucis tramitibz deductus ab errore defendatur. Hic si dixisset Sūt em̄ qdā regule mystice q̄ nō nullos legis recessus obtinēt aut certe que magnos legis recessus neq; dixisset clausa queq; patefiēt sed recessus obtinēt nō autē qd ait vniūse legis clausa multa patefient verū dixisset nec tam elaborato atq; vtili opere suo plus qm̄ res ipsa postulat dando in spem falsatu lectorē eius cognitozēq; misisset. Quod ideo dicendum putavi ut liber ipse et legatur a studiosis quia plurimū ad scripturas itel ligendas et nō de illo speretur tantū quantū nō habet. Cautē sane legēdus est nō solum pp̄t qdā in qbz ut hō errauit s̄ maxie prop̄t illa q̄ sic donatista hētic? loquitur. Quid at̄ doceāt vlt̄ admoneāt iste. vij. regle breuīt oīdā

Liber

Prima de dño et eius corpore in qua scientes aliquādo capitis et corporis id est xpi et ecclesie vnā psonā nobis ītimari. Neq; ei frustra dictū est fidelib; ergo semen abrahe estis cū sit vnū abrahe semen qđ est xpus nō hesitemus qñ a capite ad corp? vñ a corpore trāsit ad caput et tñ nō recedit ab vna eadēq; psona. Vna ei psona loq̃tur dicēs Sic spōso ipso fuit in mītrā et sicut spōsam ornaui me ornamēto. Et tñ qđ horū duorū capiti qđ corpori id est qđ xpō quid eccleie oueniat vtiq; intelligendū est. **S**ed a ē de dñi corpore baptito qđ qđē debuit nō ita appellāre. nō ei reueā corp? dñi est qđ cū illo nō erit ietnū s; dicendū fuit de dñi corpore vero atq; p̃mixto aut vero atq; simulato vel quid aliud quia nō solum in eternū verumetā nūc ypocrite non cum illo esse dicēdi sunt quāuis in eius esse videātur ecclesia. Vnde poteāt ista regula sic appellāi vt dicere de permixta ecclesia que regula lectoris vigilantē requirit quādo scriptura cū ad alios iam loq̃tur tanq̃ ad eos ipsos ad q̃s loquebat̃ videt̃ loqui vel de ipsis cū de alijs iam loquat̃ tanq̃m vnū sit vtrorūq; corp? ppter tpālē omixtionē et omunionē sacrōrū. Ad hoc ptinet in cātico canticorū fusca sum et speciosa vt tabnacla cedari vt pell salomois

Tercius

Nō ei ait fusca fui vt tabnacla cedat et sp̄o
sa sū vt pell salomōis h̄ vtrūq; se eē dixit p̄p̄t
tpalēvmitatē int̄ vna recia pisciū bonorū a m̄p̄
torū Tabnacla ei cedat ad ismahelē p̄tinēt
q̄ nō eāt h̄es cū filio libē. Itaq; cū de bō pte di
cat d̄s ducā ocos ī viā quā nō nouerūt a se
mitas q̄s nō nouerūt calcabūt a faciā ill̄ tene
bras ī lucē et p̄ua ī dīctm h̄ v̄ba faciā nec
dēliquā eos. **M**ox de alia pte q̄ male p̄mixta
est d̄t Conūsi sūt retro q̄uis alij iā fiḡficent̄
h̄is v̄bis. S; qm̄ nūc ī vno sūt tanq̄ de ip̄s
loqui de quib; loq̄bat̄ nō tñ sp̄ ī vno erūt
Ip̄se ē quippe ille seru? d̄meōrat? ī euāgelio
c? d̄ns cū veniēt diuidet eū a pte ei? cū ypōc
tis ponet. Tercia regla ē de p̄missis a lege q̄
alio mō dici p̄t de sp̄ū a l̄rā sic eā nos appella
uimus cū de hac re lib; scribēm? . Pōt eē sic
dici de grā et mādato. Hec aut̄ mihi videtur
magis magna questio quā regula que soluē
dis questionib; adhibenda est. Hec aut̄ est
quā nō intelligētes pelagianivl̄ condiderūt
suam heresim vel auferūt. laborauit ī ea ti
conius differēdo bene h̄ nō plene. Disputās
ei de fide a opib; opa nobis dixit a deo dari
meito fidi. Ip̄sā v̄o fidē sic eē a nob; vt nob; nō
sit a deo nec attēdit ap̄lm̄ dicētem pax fr̄ib;
a caritas cū fide a deo prē a d̄no nrō ih̄u xp̄o.

Libre

Sed nō erat expt? hanc heresim que nostro
tpe exorta multū nosvt grām dī que p dñm
nostrū i b m xpm est adūsus eā defenderem?
exercuit et scdm id qđ ait apls oportet here
ses eē vt pbatī manifesti fiant in nobis mīto
vigilātores diligētioresq; redidit vt aduer
terem? in scripturis scīs qđ istū ticoniū min?
attentū minusq; sine hoste sollicitū fugit etiā
ipsā scz fidē donū eē illi? qđ ei? mēsurā vniūq;
ptit? **E**x qđ scīa qbusdā dēm ē vob donatū est
pro xpo nō solū vt credatis in eū verū etiā vt
paciāmi pro eo vnde qđ dubitet vtrūq; esse
donū dei qđ fidele atq; itelligentē audit vtrūq;
donatū? **P**sa sūt et alia testimoīa qbo id ostē
dit? h h nūc nō agim? alibi at atq; alibi sepi
fime ista egim? **Q**uēta vō ticonij ēgla ē de spē
et gñe sic ei eā vocat volēs itelligi spēm ptē ge
nus at totū cui? ea ps est quā nūcupat spēm
sic vnāq;q; cītas ps ē vtiq; vniūsitatis gentiū
Hanc ille vocat spēm gen? at oēs gētes **N**e
q; b ea discernēdi subtilitas adhibēda ē que
a dyalecticis tradit? qđ intra ptē et spēm qđ inē
sit acutissime disputāt **E**adē vō ratio est si nō
de vnāq;q; ciuitate s; de vnaqua;q; pūcia vl
gēte vl regno tale aliqd i dīm? repiat eloq;is
Nō solū ei vbi grā de ihzlm vl de aliq; gētiū
cītate siue tiro siue babiloīa siue alia qlib; dr

Tercius

aliquid in scripturis sanctis qđ modū ei? ex
cedat et oueniat potius omnibz gentibz vñ
ec̃ de iudea de egipto de assiria et de quacūq;
alia gēte in q̃ sūt p̃fime ciuitates nō tñ orbis
totus h̃ ps ei? dr qđ tñ seat ei? modū ⁊ agru
at poti? vniūso c? h̃ ps ē vñ sic iste appellat
genei cui? h̃ spēs est **U**nde ⁊ in noticiā vulgi
vba ista venerūt vt ec̃ ideote itelligāt qđ spe
cialit̃ qđ gnāst in quo cūq; p̃cepto īpeiali sit
constitutū. **S**it hoc etiā de oībz sic ea que de sa
lomone dicunt̃ excedūt ei? modū ⁊ poti? ad
xp̃m vñ eccl̃az cui? ille ps est relata clarescūt
nec spēs sp̃ excedit. sepe em̃ talia dicūtur que
vel ei q; vel ei fortasse tantūmō ap̃issime cō
gruāt. **S**z cū a specie trāsit ad gen? qñ adhuc
de specie loq̃nte sc̃ptura ibi vigilare debz loc̃
ris int̃tio neq; q̃rat ī specie qđ in gñe p̃t me
lius ⁊ certī? iuenire. **F**acile est quippe illd̃ qđ
dixit propheta ezechiel dom? isrl̃ h̃itauit ī t̃ra
⁊ polluerūt illā in via sua ⁊ in ydolis suis et
pc̃is suis s̃m̃ inūdiā mēstruate sc̃a est via
eorz āte faciē meā ⁊ effudi iram meā sup̃ eos
⁊ disp̃si illos in ñacōes et ventilauī eos in re
giōes scđz vias eor̃ et s̃m̃ peccata eorū iudi
caui eos. **F**acile ē inq; h̃ itelligē de illa domo
isrl̃ de q̃ dr apls. **V**idete isrl̃ s̃m̃ carnē qz hec
oīa carnalis p̃ps israhel ⁊ fecit et passus est

Libre

Alia etiā que sequuntur eidē intelliguntur p̄p̄lo
duemire Sz cū ceperit dicere. Et sanctificabo
nomē meū scūm illd̄ m̄gnū qđ pollutū est inē
nationes qđ polluiſtis in medio earū ⁊ ſcient
gentes q̄a ego dñs iam intētus eſſe debz q̄ le
git quēadmodū ſpēs excedat ⁊ adiūgat ge
nus Sequitur em̄ ⁊ dicit Et dum ſcificor i vob̄
ante oculos eorū ⁊ accipiā vos de gētibus et cō
gregabo vos ex oīb̄ trīs ⁊ inducā vos in trā
vrām ⁊ aſp̄gā vos aq̄ mūda et mūdabimini
ab oīb̄ ſimulachris vris ⁊ mundabo vos et
dabo vob̄ cor nouū ⁊ ſpūm nouū dabo i vos
⁊ auferā cor lapideū de carne vrā ⁊ dabo vob̄
cor carneum ⁊ ſpūm meū dabo in vos ⁊ faciā
vt i iuſtificacōib̄ meis ambuletis ad iudicia
mea custodiatis ⁊ faciatis ⁊ hītatis in trā quā
dedi p̄rib̄ vris ⁊ eit̄is in in p̄ſum et ego ero
vob̄ in deū et mūdabo vos ex oīb̄ imūdicis
vris h̄o de nouo teſtamēto eſſe p̄phetatū ad
qđ p̄t̄et nō ſolum vna gens illa in reliquis
ſuis de q̄b̄ alibi ſcriptū eſt ſi fuit nūſ filioꝝ
iſrl̄ ſic arena mais reliq̄e ſalue fiēt Verūeciā
gētes cētē q̄ p̄miſſe ſūt p̄rib̄ eorū q̄ eē n̄ri ſūt
nō ābigit q̄ſquis itueſ ⁊ lauachꝝ regnacōis
b̄ eē p̄miſſū qđ nūc videm⁹ oīb̄ gētibus reddi
tū ⁊ illd̄ qđ ait ap̄lus cū teſtamētū noui grām
dimēdaēt vt i op̄acōe veteis eminet Ep̄la nrā

Tercius

vos estis scripta non atramento sed spiritu dei vivi non
in tabulis lapideis sed in tabulis cordis carnalibus
Hic esse respiciat et perspicat deum ubi iste propheta dicit
et dabo vobis cor novum et spiritum novum dabo in
vos et auferam cor lapideum de carne vestra et dabo
vobis cor carneum **C**or quippe carneum. unde ait apostolus
tabulis cordis carnalibus a corde lapideo voluit
vitam sentientem discerni et per vitam sentientem signifi-
cavit intelligentem. Sic fit israel spiritualis non vni-
us sed omnium qui promissae sunt patribus eorum in semine quod
est Christus. **H**ic ergo israel spiritualis ab illo israel carnali
qui est vni-
us gentis novitate gratie non mobilitate
patris et matris non gentis distinguitur. Sed altitudo
prophetica dum de illo vel ad illum loquitur latenter trans-
sit ad hunc et cum iam de isto vel ad istum loquitur ad
hunc de illo vel ad illum loquitur videtur non intellegimus nobis
scripturarum quasi hostiliter invadentes sed exercens medicina-
lem cor nostrum **D**ominus et illud quod ait **E**t ducam vos in
terram vestram **E**t paulo post tanquam idipsum repetens
et habitabitis in terra vestra quam dedi patribus vestris
non carnaliter sicut carnalis israel sed spiritualiter sicut spiri-
tuali debemus accipere. **E**cce iam quippe sine macula
et ruga ex omnibus gentibus congregata atque in eam
nunc regnatura cum Christo ipsa est beatorum eternorum
ipsa est intelligenda patribus data quam eis certa et immu-
bili divinitate promissa est quam ipsa promissio vel
predestinatio firmitate iam data est quam data suo

Liber

tpe a pñibz credita ē sic de ipā grā q̄ scīs dat̄
scribēs ad thymotheū apłus ait **N**ō s̄m opa
nrā s̄ s̄m suū ppositū a grām q̄ data ē nob̄ in
xpō ih̄u añ sc̄la et̄na maifestata at̄ nūc p ad
uentū saluatoris nr̄i. **D**atā dixit grām qñ nec
erāt adhuc q̄bz dare^r qm̄ i disposicōe ac p̄de
stinacōe dei iā f̄m erat qđ suo tpe futurū eāt
q̄ eē d̄t maifestatā **Q**uāuis h̄ possint itelligi
a de trā futuri sc̄li qñ eīt celū nouū a trā noua
in q̄ iniusti h̄itare nō poterūt **E**t ideo rē de
pñis q̄ ipā sit trā eoz q̄vlla ex pte nō eīt ipi
orū qz a ipsa s̄l̄r data ē qñ dāda firmata est
Quintā ticomius regulā ponit quā de tpiibz
appellat q̄ regla plerūqz iueniunt̄ comici pos
sit latēs in sc̄pturis sc̄is qñtitas tpm̄ **D**uobz
at̄ modis vigē d̄t hāc regulā a troposinodo
che a legitimis nūis **T**ropus sinodoche q̄ a
toto pte a a pte totū facit itelligi sic yn̄ euā
gelista post dies octo f̄m d̄t qđ aliq̄ post di
es. vi. qñ in mōte discipul̄ tñ tribz pñtibz fa
cies dñi vt sol resplenduit et vestimēta ei^s sic
nir. **U**trūqz em̄ verū esse nō posset qđ de nū
mero dierum dictū est nisi ille qui dixit post
dies. viij. intelligat̄ partē nouissimā diei ex
quo id cristus p̄dixit futurū et partē primā
diei quo id ostendit impletū pro totis diebz
duobus atqz integris posuisse eum vero qui

Quartus

dixit post dies sex integros oēs et cōtos h̄ so
los medios cōputasse. **H**oc mō loquēdis v̄l q̄
significat a parte totū etiā illa de resurrectōe
soluitur questio pars em̄ nouissima diei quo
passus est nisi pro toto die accipiat. i. adiū-
cta etiā nocte p̄terita et nox in cuius parte vlti-
ma resurrexit nisi totus dies accipiat adiun-
cto sc̄z die illucescente dñico nō possunt eē tres
dies et tres noctes quibz se predixit in corde
terre futurum. Legittimos autē numeros di-
cit quos eminentius diuina scriptura cōmēdat
sic septenariū v̄l denariū vel duodenariū vel
quicūq; alij sūt quos legendo studio si liben-
ter agnoscunt. Plerumq; em̄ numeri huius
modi pro vniuerso tēpore ponūtur sicut sep-
ties i die laudē dixi tibi nihil est aliud q̄ semp
laus in ore meo. Tātundē valent et cū multi-
plicātur siue p denariū sicut. lxx. et. dcc. vnde
vnde possunt et. lxx. āni iheremie accipi pro
vniuerso tempore spiritualiter qui est apud
alienos ecclesia siue p seipsos sic dccē p dccē
centū sūt et xij. p. xij. centū xliij. quo numero
significat vniuersitas sanctorū in apocalipsi
Vnde apparet nō solas tēporū q̄stiones istis
nūis eē soluēdas h̄ latius patē significacōes
eorū et multa proserpe. Neq; em̄ numerus iste
in apocalipsi ad tpa ptinet sed ad homines

Liber

Sextā regulā ticonius recapitulacōem vocat
in obscuritate scripturay satis vigilāter inuē
tam Sic em̄ dicūt qdā qñ sequātur in ordi
ne tempis vel rerū cōtinuacōe narrētur cū ad
priora que prēmīssa fuerāt latēter narratio
reuocetur. Qd̄ nisi ex hac regula intelligat̄
eriat̄ sicut in genesi. Et plātauit inqt̄ dñs
deus paradīsum in eden ad orientē ⁊ posuit
ibi hominē quē formauit et p̄dixit deus ad
huc de terra omne lignū speciosū et bonū in
escā ita videt̄ dictū tanq̄ id fcm̄ sit postea q̄
factū posuit deus hoīem in padisū cū breuē
vtroq; cōmōrato id est q̄ plātauit de? padī
sum et posuit ibi hoīem quē formauit recas
pitulādo redeat ⁊ dicat qd̄ prēmīseāt Quō
scz padisus fuerit plātat? qz p̄dixit de? ad
huc de tra oē lignū speciosū ⁊ bonū i escā. De
miq; secut? adiūxit. Et lignū vite i medio pa
disi et lignū scie boni ⁊ mali Deinde flumē q̄
padisus irrigaret̄ diuisum in q̄tuor p̄ncipia
flumioꝝ. iiii. explicat̄ qd̄ totū p̄tinet ad insti
tucōem padisi. Qd̄ vbi termīauit repetiuit
illd̄ qd̄ iam dixerat ⁊ reuera h̄ scq̄batur atq;
ait. Et sup̄sit deus hoīem quē finxit ⁊ posuit
eū in padiso ⁊c. Post ista ei fcā ibi est hō po
sit? sic nūc ordo ip̄e demōstrat nō post hoīez
ibi positū facta sūt ista sic p̄us dcm̄ est putai

Tercius

p̄t nisi recapitulatio illic vigilāter intelligat̄
q̄ reditū ē ad ea q̄ fuerāt premissa. **I**temq; in
eodē libro cū dīcōz arē^r gñacōes filioꝝ noe
dēm ē hī filij chā in tribub; suis s̄m linguas
suas in regionib; suis ⁊ in gētib; suis. Enūa
tis q; filij sem de hī filij sem in tribub; suis
s̄ in linguas suas in regioib; suis ⁊ in gētib;
suis. **E**t annectit̄ de oīb; hee trib; filioꝝ noe
s̄m gñacōes ⁊ s̄m gētes eorū ab hīs disp̄se
sūt īsule gētū sup trā post diluviū ⁊ erat oīs
trā labiū vnū ⁊ vox vna oīb; **h**o itaq; qđ ad
iūctū ē ⁊ eāt oīs trā labiū vnū ⁊ vox vna oīb;
·i· lingua vna ita dēm videt̄ tanq̄ eo iā tpe q̄
disp̄si iā fuerāt sup trā ec̄ s̄m īsulas gētū vna
fuerit oīb; lingua cōis qđ pauldubio repuḡt
supiorib; verb; vbi dēm ē in trib; suis s̄m lin
guas suas. **N**eq; ei dicēnt̄ hūisse iā linguas su
as singl; trib; q̄ gētes singlas fecerāt qñ eāt
oīb; vna cōis ac p̄ h̄ recapitulā^o adiūctū ē ⁊
erat oīs trā labiū vnū ⁊ vox vna oīb; latēnē
narracōe redeūte vt dicere^r quō fēm sit vt ex
vna oīm lingua fueint diuisi p̄ mltas ⁊ dīuo
de illa turris edificacōe narra^r vbi b̄ ei² dīno
iudicio īgesta ē pena supbie post qđ fēm dis
p̄si sūt sup trā s̄m linguas suas fit ista recapitu
latio ec̄ obscur̄ sic in euāgelio dñs dī Die q̄
exijt loth a sodomis pluit ignis de celo et p̄

Libre

didit oēs scdm̄ hec erit dies filij hoīs quādo
reuelabit. Illa hora qui erit in tecto et vasa
ei⁹ in agro nō descedat tollere illa. Et qui in
agro similit nō reuertat⁹ retro meminerit vx
oris loth. Nūquid cū dñs fuerit reuelat⁹ tūc
sūt ista seruāda ne q̄sq; retro respiciat id est
propt̄ istā vitā cui renūciauit inquirat et nō
potius isto tempe vt cū dñs fuerit reuelat⁹
retribucōem pro eis q̄ q̄sq; seruauit vñ cōp
sit iueniat. Tamē qz dcm̄ ē illa hora tūc pu
tātur ista seruāda cū fuerit dñs reuelat⁹ nisi
ad itelligendā recapitulacōez sensus legētis
iungilet adiuvāte alia sc̄ptura ipōz aploz ad
huc tpe clamauit. filij nouissā hora ē. Tps
ergo ipm̄ q̄ euāgelii p̄dicat⁹ q̄usq; dñs reue
letur hora est in qua oportet ista seruari q̄a
et ipsa reuelatio dñi ad eandē horā ptinet q̄
die iudicij termiabit. ¶ Septia ticonij regu
la ē eadēq; postrema de dyabolo ⁊ ei⁹ corpe
Est em̄ et ipse caput ipioz q̄ sūt ei⁹ corpus
qdāmodo ituri cū illo in supplicii ignis etni
sic xps caput est eccē que est corp⁹ ei⁹ futur⁹
cū illo in regno et in glā sempiterna. Sic ergo
in p̄ma regula quā vocat de dño et ei⁹ corpe
vigilandū est vt intelligat⁹ cū de vna eadēq;
psona scriptura loq̄tur qd̄ oueniat capiti qd̄
corpi ita et i ista nouissima aliquñ in dyabelū

Tercius

dicatur qd nō in ipso sed potius in eius corpe
possit agnosci qd habz nō solū in eis q manifeste
stissime foīs sūt h in eis etiā q cū ad ipm ptinē
neant tamē ad tps miscent eccie donec vnus
quisqz de hac vita exeat vl a frumēto p alea
vtilabro vltio sepeet. Qd em scriptū est apd
ysayam qūo de celo cecidit lucifer mane ori
ens. q. q sub figura regis babilonie de eadē
psona vl ad eandē psonā dca sūt in ipsa cō
terione sermonis de dyabolo vtiqz itelligū
et tamen qd vbi dictū est stritus est in terra
q mittit ad oēs gētes nō totū ipi capiti dgru
it. Nam si mittit ad oēs gentes dyabolus
āgelos suos tū in tra corpus ei? nō ipse strit
tur nisi qā ipē in corpe suo qd stritū est sicut
pulus quē proicit ventus a facie tre. Hec
autē oēs regule excepta vna que de pmissis
et lege vocat aliud ex alio faciūt intelligi qd
est ppiū tropicē locutōis q latius patet q
vt possit vt mihi videt ab aliq vniūsa apre
hēdi. Nā vbiqz velut aliud dr vt aliud itel
ligat et si nomē ipius tropi in loquēdi arte
nō inuenit tropica locutio est. Que cū fit vbi
fieri solet sine labore scq̄tur intellcūs cū vero
vbi nō solet laboratur vt intelligat ab alijs
magis ab alijs min? sic magis min? v dona
dei sūt in īgenijs hōim vl adiutoia tribuūtur